

## รายวิชา 2107102 แนวทางการศึกษาวรรณคดีไทย

### ใบงาน การวิจารณ์วรรณคดีและวรรณกรรมตามโครงสร้างนิยม

#### การวิจารณ์วรรณคดีและวรรณกรรมตามโครงสร้างนิยม เรื่อง ขุนช้างขุนแผน (ขุนช้างถวายฎีกา)

๑.ผู้ประพันธ์ : ไม่ปรากฏนามผู้แต่งตอนขุนช้างถวายฎีกาแต่ได้รับการยกย่องจากวรรณคดีสโมสรว่าแต่งดีเยี่ยมโดยเฉพาะกระบวนกลอนที่สื่ออารมณ์สะเทือนใจ (เป็น ๑ ใน ๘ ตอนที่ได้รับการยกย่อง) ในตอนขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้างและตอนขุนแผนพานางวันทองหนีเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ตอนขุนช้างขอนางพิมและขุนช้างตามนางวันทองเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ตอนกำเนิดพลายงามเป็นสำนวนของสุนทรภู่

สำหรับกลอนเสภาสั้นใน ๑ วรรคจะมี ๖-๘ คำ/พยางค์ และมีชื่อเรียกแตกต่างกันดังนี้

วรรคแรก	มีชื่อเรียกว่า	นารีเรียงหมอน
วรรคที่สอง	มีชื่อเรียกว่า	ชะอ้อนนางรำ
วรรคที่สาม	มีชื่อเรียกว่า	ระบำเดินดง
วรรคสุดท้าย	มีชื่อเรียกว่า	หงส์ชูด

๒.ลักษณะคำประพันธ์ : กลอนเสภาเป็นกลอนสุภาพ เสภาเป็นกลอนขึ้นเล่าเรื่องอย่างเล่านิทานจึงใช้คำมากเพื่อบรรจุข้อความให้ชัดเจนแก่ผู้ฟัง และมุ่งเอาการขับได้ ไพเราะเป็นสำคัญ สัมผัสของคำประพันธ์ คือ คำสุดท้ายของวรรคต้น สัมผัสไปยังคำใดคำหนึ่งใน ๕ คำแรกของวรรคหลังสัมผัสวรรคอื่นและสัมผัสระหว่างบทเหมือนกลอนสุภาพ

๓.แก่นเรื่อง : แก่นเรื่องหลักของขุนช้างขุนแผน คือ ความรักที่สามารถทำได้ทุกอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งคนที่ตนเองรักเช่นขุนช้าง พยายามทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้ตัวแม่วันทองมาเป็นของตนซึ่งเป็นบุคคลอันเป็นที่รักยิ่ง และในที่สุดก็ได้แต่งงานกับแม่วันทอง ทำให้แม่วันทองได้เห็นถึงความดีของขุนช้างและยังเป็นคนที่มีพระคุณอย่างยิ่ง ส่วนขุนแผนเป็นคนที่ดีรักแต่กับกลายเป็นรักที่เจ็บปวดเพราะขุนแผนเป็นคนเจ้าชู้

#### ๔.โครงเรื่อง :

การนำเรื่อง • นางวันทองมีชื่อเดิมว่า พิมพิลาไลย ซึ่งเป็นเพื่อนเล่นกับพลายแก้วและขุนช้างในตอนที่

- เมื่อโตขึ้นนางพิมได้พบกับพลายแก้วอีกครั้งซึ่งในตอนนั้นพลายแก้วบวชเณรอยู่ซึ่งทั้งสองก็ แอบรักใคร่ชอบพอกันเณรแก้วจึงแอบสึกและขึ้นไปหานางพิมบนเรือน

- ทางด้านขุนช้างซึ่งมีฐานะร่ำรวยแต่หน้าตาอัปลักษณ์ก็หลงรักนางพิมเช่นกันจึงชวนให้นาง เทพทอง (เป็นมารดา) ไปสู่ขอนางพิม

- นางพิมเกรงว่ามารดาตนจะรับขันหมากของขุนช้างจึงให้นางสายทอง (พี่เลี้ยง) ไปส่งข่าว ให้เณรแก้วรีบชิงมาสู่ขอก่อน

- เณรแก้วลาสิกขาและให้นางทองประศรีมารดาของตนไปสู่ขอนางพิมทั้งคู่จึงได้แต่งงานกัน

- หลังเข้าหอได้เพียงสองวันพลายแก้วได้รับคำสั่งให้นำทัพไปรบกับพระเจ้าเชียงใหม่

### ปมเรื่อง

พระไวยอยากให้แม่มาอยู่กับตนและคืนดีกับพ่อ จึงไปลักพานางวันทองมา ขุนช้างเคืองมากไปฟ้องสมเด็จพระพันวษา จึงมีการไต่สวนคดีกันอีกครั้งหนึ่ง ในที่สุดสมเด็จพระพันวษาก็ถามความสมัครใจของนางว่าจะเลือกอยู่กับใคร นางตัดสินใจไม่ได้ สมเด็จพระพันวษาหาว่านางเป็นหญิงสองใจจึงสั่งให้นำตัวไปประหารชีวิต

### วิกฤตเรื่อง

สมเด็จพระพันวษาทรงคิดว่า สาเหตุของความวุ่นวายทั้งหมดนี้เกิดจากนางวันทองจึงให้นางวันทองตัดสินใจว่าจะอยู่กับใคร นางวันทองตกใจ ประหม่า อีกทั้งจะหมดอายุขัยจึงบันดาลให้พูดไม่ออกบอกไม่ถูกว่าจะอยู่กับใคร นางให้เหตุผลว่า นางรักขุนแผน แต่ขุนช้างก็ติดกับนาง ส่วนพลายงามก็เป็นลูกรัก ทำให้สมเด็จพระพันวษาริ้วมาก เห็นว่านางวันทองเป็นคนหลายใจ เป็นหญิงแพศยา จึงให้ประหารชีวิตนางวันทองเพื่อมิให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่ผู้อื่นต่อไป

### จบเรื่อง

สมเด็จพระพันวษาหาว่านางเป็นหญิงสองใจ จึงสั่งให้นำตัวนางวันทองไปประหารชีวิต พระไวยพยายามอ้อนวอนขออภัยโทษได้ แต่ไปห้ามการประหารไม่ทัน ทำให้แม่วันทองถูกประหารชีวิตในที่สุด

### เนื้อเรื่องย่อ

ฝ่ายพลายงาม เมื่อชนะความขุนช้างแล้ว ก็อยู่มาด้วยความสุข แต่มาคิดว่ายังขาดแต่มารดา เห็นว่าไม่ควรคู่กับขุนช้าง แล้วคิดว่าจะรับแม่กลับมาอยู่กับขุนแผน พอตกค้ำจึงออกเดินทางกลับบ้านขุนช้าง สละกตผู้คน ภูตพราย

และแก้อาถรรพณ์ แล้วสะเดาะกลอน เข้าไปถึงชั้นสามห้องนอน ถอนสะกดนางวันทอง แล้วเจรจากัน พระไวยแจ้งว่าจะมารับนางวันทองกลับไปบ้าน นางวันทองแนะนำให้นำเรื่องขึ้นกราบทูลพระพันวษา พลายงามไม่เห็นด้วยและจะพาไปให้ได้ นางวันทองจนใจจึงยอมไปกับพระไวย ขุนช้างตื่นขึ้นไม่พบนางวันทอง ให้บ่าวไพร่ค้นหาไม่พบ ฝ่ายพลายงามได้คิดว่า ถ้าขุนช้างรู้ว่าลักนางวันทองมา ก็คงจะนำความขึ้นกราบทูลสมเด็จพระพันวษา มารดาก็จะต้องโทษ คิดแล้วจึงให้หมื่นวิเศษผล ไปหาขุนช้างที่บ้าน ช่วยไกล่เกลี่ยเรื่องราว อย่าให้ขุนช้างโกรธ ด้วยเป็นคนที่เคยชอบพอกัน โดยให้บอกขุนช้างว่า ตนจับไข้อยู่หลายวัน เกรงว่าแม่ไม่ทันจะเห็นหน้า จึงให้คนไปพามา พอให้ตนหายไข้แล้ว จะส่งมารดาคืนกลับไป หมื่นวิเศษรับคำแล้วก็รีบไปบ้านขุนช้าง แจ้งเรื่องตามที่พระไวยสั่งมาทุกประการ ขุนช้างได้ฟังก็ทั้งโกรธและแค้น เมื่อข่มความโกรธแล้วก็ตอบไปว่า ไม่เป็นไรเรื่องการเจ็บไข้ ถ้าขัดสนสิ่งไรก็ขอให้มาเอาที่ตนได้ ว่าแล้วก็ปิดหน้าต่างใส่ ด้วยความเดือดดาลและแค้นใจ

## ๕. ตัวละคร

นางพิมพิลาไลย/นางวันทอง



เป็นหญิงรูปร่างแต่ปากจัดเป็นบุตรของพันศรโยธาและนางศรีประจันต่อมาได้แต่งงานกับพลายแก้วซึ่งภายหลังมีลูกชายด้วยกันคือพลายงามและได้เปลี่ยนชื่อเป็นนางวันทอง ต่อมานางถูกแม่บังคับให้แต่งงานใหม่กับขุนช้างทำให้ถูกประนามว่าเป็นหญิงสองใจ

**ลักษณะนิสัย** คนเจ้าคารมโวหาร คนซื่อ รักลูก

## ขุนแผน



ขุนแผนเดิมชื่อพลายแก้วเป็นบุตรของขุนไกรพลพ่ายและนางทองประศรีมีรูปร่างหน้าตางดงามคมสัน  
สติปัญญาเฉลียวฉลาด

**ลักษณะนิสัย** เป็นคนเจ้าชู้และมีการมคมคาย

## ขุนช้าง



ขุนช้างมีลักษณะรูปชั่วตัวดำหัวล้านมาแต่กำเนิด เป็นบุตรของขุนศรีวิชัยและนางเทพทองซึ่งมีฐานะร่ำรวย  
มาก

**ลักษณะนิสัย** เจ้าเล่ห์เพทุบาย

## พระพันวศา



สมเด็จพระพันวศา เป็นพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา ยุคนี้เป็นยุคที่บ้านเมืองเจริญรุ่งเรืองมีความอุดมสมบูรณ์ราษฎรทั้งหลายอยู่กันอย่างร่มเย็นเป็นสุขบรรดาประเทศใกล้เคียงก็อ่อนน้อม เพราะยำเกรงบารมี

**ลักษณะนิสัย** สมเด็จพระพันวศามีพระอารมณ์ร้อน แต่พระองค์ก็นับว่าเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีความยุติธรรมต่อพวกทหาร เสนาอำมาตย์ และราษฎรพอสมควร เมื่อมีคดีฟ้องร้องกัน ก็จะทำให้มีการไต่สวน และพิสูจน์ความจริง

## จมีนไวย/พลายงาม



มีตำแหน่งราชการเป็นจมีนไวยบรรณาดซึ่งมักเรียกสั้นๆว่าพระไวยหรือหมื่นไวยเป็นลูกของขุนแผนกับนางวันทองแต่ไปคลอดที่บ้านของขุนช้าง

**ลักษณะนิสัย** ความสามารถคล้ายขุนแผนข้อดีของพลายงามคือมีความสามารถในการออกรบทำศึกสงครามพลายงามมีความกตัญญู

### ฉากตอนที่ ๓๕ ขุนช้างถวายฎีกา



สมเด็จพระพันวษาทรงคิดว่า สาเหตุของความวุ่นวายทั้งหมดนี้เกิดจากนางวันทองจึงให้นางวันทอง ตัดสินใจว่าจะอยู่กับใคร นางวันทองตกใจ ประหม่า อีกทั้งจะหมดอายุขัยจึงบันดาลให้พูดไม่ออกบอกไม่ถูกว่าจะอยู่กับใคร นางให้เหตุผลว่า นางรักขุนแผน แต่ขุนช้างก็ติดกับนาง ส่วนพลายงามก็ เป็นลูกรัก ทำให้สมเด็จพระพันวษารู้สึกว่า เห็นว่านางวันทองเป็นคนหลายใจ เป็นหญิงแพศยา จึงให้ประหารชีวิตนางวันทองเพื่อมิให้เป็นเยี่ยงอย่าง

### ฉากตอนที่ ๓๖ นางวันทองถูกประหารชีวิต



### คุณค่าที่ได้รับ ด้านเนื้อหา

เนื้อหาหมายถึงใจความของเรื่องรายละเอียดที่ปรากฏอยู่ในเหตุการณ์ต่าง ๆ ของวรรณคดีและวรรณกรรม เนื้อหาจึงประกอบด้วยฉากตัวละครเหตุการณ์ต่าง ๆ บทสนทนาของตัวละครการพิจารณาคุณค่าด้านเนื้อหาจึงต้องพิจารณาองค์ประกอบเหล่านี้ว่ามีครบถ้วนหรือไม่ สมจริงอย่างไรมีเหตุผลเพียงใดมีคุณค่าต่อผู้อ่านอย่างไรในด้านเนื้อหา นอกจากเนื้อเรื่องสนุกสนานแล้วยังต้องมี

ความไพเราะของคำประพันธ์ด้วยเนื้อหาที่ดีจะต้องอ่านแล้วประทับใจในแง่มุมใดแง่มุมหนึ่งที่ทำให้วรรณคดีเรื่องนั้น เป็นอมตะนี้

คือได้รับความนิยมและมีผู้ชื่นชอบมาตลอดจนถึงปัจจุบันเช่นวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณีที่ยังมีผู้สนใจนำมา ตัดแปลงเป็นการ์ตูนสร้างเป็นละครโทรทัศน์และนำไปสอดแทรกในนวนิยายวรรณคดีบางเรื่องทำให้ผู้อ่านรู้สึกอึด อารมณ์อิ่มใจเพราะมีเนื้อหาน่าประทับใจเช่นภาพย์ท้อโคลงประพาสธารทองแดงมีเนื้อหาเล่าเรื่องการเดินทางไป พระพุทธบาทในจังหวัดสระบุรีและชมธรรมชาติอันงดงามระหว่างทางชมสัตว์บกสัตว์น้ำชมนกชมไม้คุณค่าด้าน เนื้อหาจึงให้ความรู้เรื่องธรรมชาติอันเป็นลักษณะเด่นของวรรณคดีเรื่องนี้

### ด้านสังคม

๑. ลักษณะทางสังคม ยกตัวอย่างเช่น ตอนขุนช้างถวายฎีกา เป็นตอนที่ชะตาชีวิตของนางวันทองตกต่ำถึงที่สุด คือ ถูกพระพันวษาพิพากษาให้ประหารชีวิต ซึ่งจะเป็นตอนที่หลากหลายอารมณ์ ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่อยู่ในสถานภาพ ใดในสังคม กษัตริย์ สามเณร ภรรยา มารดา บุตร ตัวละครในตอนนี้แทบทุกตัวมีบทบาทสำคัญ

๒. ฐานะและบทบาทของสตรีในสังคม นางวันทองเป็นตัวอย่างของสตรีไทยสมัยโบราณโดยแท้ คือเกิดมาเพื่อรับ บทของบุตรี ภรรยาและมารดา

๓. บทบาทของกษัตริย์ต่อประชาชนในสังคมไทย สมเด็จพระพันวษานั้น ถ้าจะพิจารณาอย่างละเอียด ก็เห็นได้ว่า แม้จะทรงเป็นเจ้าของชีวิต มีพระราชอำนาจอันล้นพ้น แต่ก็มิได้ทรงใช้อำนาจอย่างปราศจก. ใช้ถ้อยคำเกิดความเศร้า สะเทือนใจสงสารในชะตากรรมของตัวละคร (สัลลาปังคพิสัย) ...วันนี้แม่จะลาพ่อพลายแล้ว จะจำจากลูกแก้วไป สูญสิ้น พ่อป่วยก็จะตายลงถมดิน ผินหน้ามาแม่จะขอชม เกิดมาไม่เหมือนกับเขาอื่น มิได้ขึ้นเขยชิดสนิทสนม... ..

๔. การบรรยายโวหาร (เสาวรจนีย์) ฟ้าขาวดาวเด่นดวงสว่าง จันทรกระจ่างทรงกลมดนมขลิบ จึ่งเช่นเหล่าข้าว ปลาให้พรายกิน เสกขมื่นว่านยาเข้าทาตัวากเหตุผลหรือด้วยพระอารมณ์ หากได้ ทรงปฏิบัติอย่างเหมาะสม และ ทรงมีพฤติกรรมไปในทางที่สมเหตุสมผลที่สุด

๕. ค่านิยมและความเชื่อเกี่ยวกับสตรี สังคมไทยไม่นิยมสตรีเยี่ยงนางวันทอง คือมีสามีสองคน ในเวลาเดียวกัน

## ด้านวรรณศิลป์

๑. สะท้อนถึงอารมณ์โกรธแค้นและสะเทือนใจ (พิโรธวาหัง) ยิ่งคิดเดือดดาลทะยานใจ ฉวยได้กระดานชนวนมาร่าง ฟ่องท่องเทียบให้เรียบบร้อย ถ้อยคำถ้อยถ้วนเป็นหนักหนา...

๒. มีการพรรณนาถึงเรื่องฝันร้าย ...ครั้งนี้ น่าจะมีอันตราย ฝันร้ายสาหัสตัดตำรา พิเคราะห์ดูทั้งยามอัฐกาล ก็ บันดาลฤกษ์แรงเป็นหนักหนา มีรู้ที่จะแถลงแจ้งกิจจา กอดเมียมินหน้าน้ำตากระเด็น...

๓. ใช้ถ้อยคำเกิดความเศร้าสะเทือนใจสงสารในชะตากรรมของตัวละคร (สัลลาปังคพิสัย) ...วันนี้แม่จะลาพ่อพลาย แล้ว จะจำจากลูกแก้วไปสูญสิ้น พอบายก็จะตายลงมดิน ผินหน้ามาแม่จะขอชม เกิดมาไม่เหมือนกับเขาอื่น มิได้ ชื่นชยชิตสนิทสนม... ..

๔. การบรรยายโวหาร (เสาวรจนีย์) ฟ้าขาวดาวเด่นดวงสว่าง จันทรกระจ่างทรงกลมดนมขลิบ จึงเช่นเหล่าข้าวปลาให้พรายกิน เสกขมื่นว่านยาเข้าทาตัว

๕. การพรรณนาโวหาร (นารีปราโมทย์) จะเป็นตายง่ายยากไม่จากรัก จะพุ่มพุกเหมือนเมื่ออยู่ในกลางเถื่อน ขอโทษที่พี่ผิดอย่าบิดเบือน เจ้าเพื่อนเสน่หาจงอาลัย

๖. เเชิงเปรียบเทียบ (อุปมาโวหาร) อีวันทองตัวมันเหมือนแก้ว ถ้าตัดโค่นขาดแล้วก็ใบเหี่ยว ใครจะควรสู่มอญูกลมเกลียว ให้เด็ดเดี่ยวรู้กันแต่วันนี้

๗. กวีแทรกอารมณ์ขันในการแต่ง (หาสยรส) ขุนช้างเห็นข้าไม่มาใกล้ ชัดใจลุกขึ้นทั้งแก้ผ้า แหงนเถ่อเปื้อนปึงยี่น จังกา ย่างเท้าก้าวมาไม่รู้ตัว ยายจันจ้งนงกยกมือไหว้ นั้นพ่อจะไปไหนพ่อทูนหัว ไม่นุ่งผอนุ่งผ้าดูน่ากลัว ขุนช้างมองดูตัวก็ตกใจ

## บทสนทนา

การใช้ถ้อยคำและสำนวนโวหารในเรื่องขุนช้างขุนแผน ง่าย งามและมีพลัง นอกจากจะสร้างภาพของตัวละครได้ชัดเจนแล้ว ยังสามารถกระตุ้นอารมณ์และความรู้สึกของผู้อ่านให้คล้อยตามอารมณ์และความรู้สึกของตัวละครได้ด้วย ทำให้เกิดสรรณคดีที่หลากหลาย เช่น ตอนที่ขุนช้างฟื้นตื่นขึ้นมาไม่มีผ้าติดกายเข้าไทที่เป็นหญิงในบ้านเห็นเข้าก็ตกใจ



ถอนความได้ว่า ขุนแผนพูดไปแล้วก็ก้มลงแนบข้างๆนางวันทองพร้อมพรมจูบ ลูบแขนและถามนางวันทองว่าทำไมไม่ตื่นขึ้นมาคุยกับขุนแผน นางวันทองจึงตื่นขึ้นมาบอกว่าขุนแผนน้อยใจนางวันทองเธอ นางวันทองไม่ได้งอน

จะกล่าวถึงโฉมเจ้าพลายงาม	ถ้าเป็นความชนะขุนช้างนั้น
กลับมาอยู่บ้านสำราญครั้น	เกษมสันต์สองสมภิมย์ยวน
พร้อมญาติชาติอยู่แต่มารดา	นี่ก็นึกตรึกราละห้อยหวน
โอ้อว่าแม่วันทองช่างหมองมวล	ไม่สมควรเคียงคู่กับขุนช้าง
เออเนื่อเคราะห์กรรมมานำผิด	น่าอายมิตรหมองใจไม่หายหมาง
ฝ่ายพ่อมีบุญเป็นขุนนาง	แต่แม่ไปแนบข้างคนจััญไร

### คำศัพท์

- |              |        |                                      |
|--------------|--------|--------------------------------------|
| ๑. ทรามสวาทิ | แปลว่า | เป็นที่รัก                           |
| ๒. ตกว่า     | แปลว่า | ราวกับว่า                            |
| ๓. ฎีกา      | แปลว่า | คำร้องทุกข์ที่ยื่นถวายพระเจ้าแผ่นดิน |
| ๔. เพรงาย    | แปลว่า | เวลาเช้า และเวลาเย็น                 |
| ๕. เมรุโก    | แปลว่า | ภูเขา                                |
| ๖. ร้องเกน   | แปลว่า | ร้องตะโกนดังๆ                        |
| ๗. สะเดากลอน | แปลว่า | ทำให้กลอนประตูลุดออกได้ด้วยคาถาอาคม  |
| ๘. แหงนเถ่อ  | แปลว่า | ค้างอยู่                             |
| ๙. อุัจจ     | แปลว่า | ตกประหม่า                            |
| ๑๐. มินหม้อ  | แปลว่า | เขม่าดำที่ติดกันหม้อ                 |

### ข้อคิด

๑. ควรมีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์
๒. ควรมีการตัดสินใจที่ดี รอบคอบ และมีเหตุผล
๓. ควรใช้ความรักในทางสร้างสรรค์

### สมาชิกในกลุ่ม

- ๑.นางสาว นาทาชา เจ๊ะเงาะ ๔๐๖๓๑๕๐๐๔
๒. นางสาว ฮัสมียะห์ สามัญ ๔๐๖๓๑๕๐๐๕
๓. นางสาว นัสรีน นิเซ็ง ๔๐๖๓๑๕๐๐๖
๔. นางสาว นูรฟาเต็ม เม๊ะบากอ ๔๐๖๓๑๕๐๑๑
๕. นางสาว นัสรีน บินดอเกาะ ๔๐๖๓๑๕๐๑๔
๖. นางสาว ฟารีดา ชง ๔๐๖๓๑๕๐๑๕
๗. นางสาว ฮานีฟา หมัดหฺรณ ๔๐๖๓๑๕๐๑๗
๘. นางสาว นูรไลลา เตะ ๔๐๖๓๑๕๐๒๓
๙. นางสาว อริศมาร์ ซาลี ๔๐๖๓๑๕๐๒๕
๑๐. นางสาว นูรฮาซีลา อาแวนุ ๔๐๖๓๑๕๐๒๘

สาขาการสอนภาษามลายู